

KONCEPCIA KRITIKY PREKLADU PRE ČITATEĽA BEZ TRANSLATOLOGICKÉHO VZDELANIA

Šimon Kotvas

Šimon Kotvas sa narodil v Skalici a absolvoval štúdium prekladateľstva a tlmočníctva na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, študijný program anglický jazyk a kultúra – slovenský jazyk a kultúra. Zároveň končí štúdium kultúrneho manažmentu na Masarykovej univerzite v Brne. V roku 2020 dostal tretiu cenu v sekcii umeleckého prekladu v súťaži Akademický Prešov. V súčasnosti sa venuje prekladu, copywritingu, korektúram a organizovaniu kultúrnych podujatí. Pôsobí ako tajomník Slovenskej asociácie prekladateľov a tlmočníkov.

ÚVOD

Tento článok predstavuje možnosti formulovania kritiky prekladu, ktorú by si mohli a vedeli prečítať aj čitatelia bez translatologického vzdelania. Vychádzame v nej z poznatkov nadobudnutých a spísaných v rovnomennej diplomovej práci, ktorú sme odovzdali a obhájili v júni 2021.

Prekladová kritika je živou a pulzujúcou oblasťou súčasnej translatológie, no jej tvorbe pre takzvaného laického čitateľa sa v súčasnom bádani a ani v praxi nevenuje dostatočný priestor. Prekladoví kritici zabúdajú formulovať svoje kritické state pre bežných čitateľov, ktorým by ich práca mala tiež čo povedať. Ani doterajší výskum v tejto oblasti nerozoberá túto potenciálnu cieľovú skupinu prekladových kritik, preto sa touto prácou snažíme aspoň sčasti zaplniť biele miesto v doterajšom výskume.

Článok analyzuje a syntetizuje doterajší výskum v oblasti kritiky prekladu v minulosti i v súčasnosti a opierajúc sa o tieto poznatky sa pokúša v experimentálnej časti formulovať kritiku prekladu vybraného literárneho diela dvojakým spôsobom: prvú určenú pre odborníkov, druhú pre takzvaných laických čitateľov. V závere sa analyzujú zistené skutočnosti a formulujú odporúčania k písaniu takéhoto typu prekladovej kritiky.

1 TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ

V teoretických východiskách sme sa opierali o diela teoreticky rozoberajúce literárnu kritiku i prekladovú kritiku. Pri prvej skupine sme čerpali najmä z diela Rudolfa Chmela (1991), ktorý v našom literárnom živote vníma kritiku ako „aktuálne skúmanie, hodnotenie vznikajúcej literatúry, ako vysvetľovanie, interpretovanie konkrétnych diel, formovanie literatúry aj literárneho vedomia spoločnosti“ (Chmel 1991, s. 6). Kritiku považuje naše prostredie za súčasť literárnej vedy, hoci rešpektuje jej nutnú subjektivitu a aktuálnosť. Svoju pozornosť kritika smeruje nielen na estetické fakty, ale aj na kultúrno-spoločenské rozmery kritической praxe.

Literárna kritika na Slovensku ustupovala pod vplyvom socioekonomických zmien súvisiacich s významnou politickou zmenou na konci minulého storočia do úzadia, až sa takmer vytratila. V súčasnosti existujú snahy reagovať kritikou a recenznou prácou na súčasné literárne diela, úskalia a dopady trhového hospodárstva na vydavateľskú činnosť v oblasti umeleckej literatúry a zároveň rozmachu internetu ako platformy poskytujúcej relatívne bezpečný a v prípade potreby anonymný priestor na prezentovanie vlastných hodnotení literárnych diel. S narastajúcou kvantitou nemusí zákonite narastať kvalita, čo autori a editori literárnych kritik zdôrazňujú, a zároveň smutne konštatujú, že samotná kritika v tradičnom poňatí uvoľnila priestor prejavom s istým potenciálom, no v neprevedčivej výslednej kvalite. Tieto závery možno do veľkej miery uviesť aj o kritike prekladu. Zo súčasnosti slovenskej literárnej kritiky spomeňme antológiu *Kritická ročenka*, ktorú zostavujú Vladimír Barborík a Viliam Nádaskay.

Prekladovú kritiku ako prvý v našom prostredí teoreticky podchytil Anton Popovič (1975), ktorý akceptuje s výhradami analógiu prekladateľa a jeho kritika s autorom pôvodného diela a literárnou kritikou. Uvádza pri tom dve základné črty, resp. odlišnosti:

1. Kritik prekladu pracuje s dielom vytvoreným a komunikovaným vo východiskovom jazyku a zároveň s dielom vytvoreným a komunikovaným v cieľovom jazyku.
2. Zatiaľ čo kritik pôvodnej literatúry pracuje s aktuálnym literárnym produktom a je akoby generačným svedkom jeho zrodu a čitateľských reakcií, kritik prekladu hodnotí literárne dielo aktuálne (ak ide o súčasný preklad súčasného autora) alebo historické (ak ide o súčasný preklad nesúčasného autora). V tomto vidíme ďalšiu zdvojenosť kritiky prekladu (ibid.).

V kritической praxi rozlišujeme dve základné podoby prekladateľskej kritiky (ibid.). Tou prvou je kritika pracujúca priamo s originálom. Teoretik či prekladateľ sa zaujíma o aktuálne preložené diela. Kritik sa venuje kódu autora i čitate-

la pôvodného diela a porovnáva s kódom prekladateľa i čitateľa prekladu. Druhá podoba prekladovej kritiky je taká, ktorá nepracuje s originálom. V nej si kritik všíma literárnu situáciu preloženého diela a taktiež reakciu príjemcu prekladu. Prekladový text sa tým pádom nekonfrontuje s originálom, lež s domácou literárnou situáciou, jej kontextom.

Funkcie kritiky prekladu sú trojaké, vždy usúvzťažnené k jednotlivým členom komunikačného aktu (Popovič, 1975):

1. postulatívna funkcia, ktorá smeruje k prekladateľovi,
2. analytická funkcia, ktorá smeruje k textu,
3. operatívna funkcia, ktorá smeruje k čitateľovi.

Autor nasledujúcej generácie teoretikov prekladu, Braňo Hochel (1990), konštatuje, že kritika vo všeobecnejšom poňatí sa čas od času stáva introvertnou, ba priam až narcistickou, zahľadenou do seba, čo ale nie je nevyhnutne negatívny či neprirodzený jav. Ide totiž o vyjasňovanie si kritérií a pozícií vo vzťahu k umeniu (napríklad aj literárnemu), jeho tvorcom či spoločnosti. Z dobového diškurzu vyplýva, že sa prekladová kritika stávala stredobodom pozornosti práve pre jej absenciu, hoci je dôležitou súčasťou literárneho života. Zároveň však slovami Bernkopfovej (In: Hochel, 1990) vystríha pred používaním všeobecných či čiastkových zistení, analýz autorových citových rozpoložení či vyjadrení sympatií, rešpektíve nesympatií k danému autorovi. Na základe Plutkovej analýzy (In: Hochel, 1990) dobových českých i slovenských literárnych časopisov vyčleňuje Hochel štyri typy kritiky prekladu (ibid.):

1. kritika prekladu s charakterom kritiky pôvodnej literárnej tvorby,
2. kritika prekladu nazerajúca na prekladový text z hľadiska literárnej situácie prijímajúcej literatúry,
3. kritika prekladu všímajúca si taktiež štylistické vlastnosti slovenského textu,
4. kritika prekladu inšpirovaná interpretačným modelom prekladovej kritiky a pracujúca s komunikačnou situáciou originálu i s komunikačnou situáciou prekladu.

Hochel opakuje svoju rezignáciu na operatívnu prekladovú kritiku voči čitateľskej verejnosti. Kritiku adresuje odbornej obci a preto sú jej funkcie analytické a postulatívne. Operatívnu funkciu vyčleňuje iným žánrom, v ktorých zornom poli je síce prekladová literatúra, no nie je centrom ich záujmu.

Najmladším slovenským teoretikom je Matej Laš (2019), ktorý vo funkciách kritiky prekladu vychádza z teórie A. Popoviča, no pridáva k nim ešte ďalšie tri funkcie. Prvou z nich je pulzujúca, ktorou sa stimuluje translatológia i knižný trh. Druhou z nich je sociálna funkcia. Každý kritický akt totižto zvyšuje povedomie o náročnosti prekladateľského procesu a tým teda vplýva na sociálny status pre-

kladateľa. Pod sociálnou funkciou ale vníma písanie kritiky takým spôsobom, aby bola prínosná celej spoločnosti, nie len samotnému literárnemu dielu (ibid.). Tiež kriticky hodnotí v kritických dielach opatrné či až servilné skonštatovanie nedostatku času či finančného ohodnotenia prekladateľa, ktoré sa už považuje za súčasť fungovania knižného trhu v kapitalizme, a nabáda k väčšej odvahe klásť nepríjemné otázky aj vydavateľom, ktoré sú podľa neho na mieste a vidí v nich potenciál zvýšenia všeobecnej úrovne prekladových diel a tým implicitne aj zlepšenie sociálneho statusu prekladateľa.

Pre potreby vysokoškolských študentov prekladateľstva zavádza Laš didaktickú funkciu (2019). Nemusí mať za každých okolností písomnú formu. Jej úlohou je snaha študentov naučiť prekladové remeslo.

Akých recipientov má podľa Laša kritika prekladu? Vyčleňuje dve základné skupiny – odbornú obec a laické publikum, ktorým rozumie prakticky akéhokoľvek čitateľa danej kritiky (ibid.). Konštatuje však, že cieľová skupina potenciálnych laických čitateľov kritiky prekladu je vplyvom internetu a diskusných fór značne rozdrobená, no zároveň poznamenáva, že čitatelia by takéto texty vďačne prijali.

2 EXPERIMENTÁLNA ČASŤ

2.1 Ciele

Hlavný cieľ nášho príspevku by sme mohli sformulovať nasledujúcimi slovami: sformulovať a napísať kritiku prekladu, ktorá by pomocou vhodne zvolených stylistických či výrazových prostriedkov oslovila danú cieľovú skupinu, ktorou sú čitatelia bez translatologického vzdelania.

Čiastkové ciele sú tieto: pomenovať implicitné a explicitné rozdiely medzi kritikou s postulatívnu a operatívnu funkciou, sformulovať výhody, respektíve nevýhody jednej či druhej, vyjadriť pravdepodobnosť recepcie kritiky čitateľskou obcou, rozobrať časové či prípadne priestorové obmedzenia. Takto formulovaná kritika prekladu má podľa nášho úsudku potenciál naplniť operatívnu, sociálnu a pulzujúcu funkciu kritiky prekladu súčasne. Jej cieľovou skupinou bude čitateľská verejnosť, svojou existenciou bude mať implicitne ambíciu rozvíjať diskusiu o kritizovanom literárnom diele a svojím zameraním popularizovať translatológiu a poukazovať na nevyhnutný vplyv adekvátnych podmienok na výslednú úroveň prekladateľského procesu, čo považujeme v súčasnej prekladovej praxi za obzvlášť vhodné a podnetné.

2.2 Charakteristika objektu skúmania

Po rozsiahlom hľadaní vhodnej matérie na napísanie kritiky sme sa napokon rozhodli podrobiť kritike dielo *The Cockroach*, ktoré napísal Ian McEwan. Informácie o diele možno nájsť v jednotlivých kritikách.

2.3 Použité metódy vyhodnotenia a interpretácie výsledkov

Pre lepšie porovnanie sme sa rozhodli napísať o vybranom diele dve kritiky prekladu. Jednu s výrazným cílením na odbornú komunitu. Druhá kritika bude zase silno operatívna, a teda bude cieľiť na čitateľa bez translatologického vzdelania. Tieto dve kritiky sme následne porovnali.

3 VÝSLEDKY VÝSKUMU – DVE PREKLADOVÉ KRITIKY JEDNÉHO LITERÁRNEHO DIELA

3.1 Chvála poctivej naturalizácii a štylizácii – kritika prekladu knihy *The Cockroach* autora Iana McEwana (kritika prekladu s výraznou postulatívnu funkciou)

Knižka *Šváb* (v origináli *The Cockroach*) má v slovenskom preklade výstižný podtitul: *Vtipná obdoba jednej politickej frašky*. Za jej autorstvom stojí britský spisovateľ a scenárista Ian McEwan, ktorý sa narodil v roku 1948 v anglickom meste Aldershot, vyštudoval anglickú literatúru a patrí k uznávaným autorom. Napísal sedemnást knižných diel, okrem románov aj novely či detské rozprávky. Okrem vyučovania na vysokej škole pravidelne píše a v roku 2019, kedy vyšla vo vydavateľstve Jonathan Cape knižka *The Cockroach*, vyšla tiež ďalšia jeho kniha, konkrétne *Machines Like Me*. Tá takisto vyšla v slovenskom preklade pod názvom *Stroje ako ja a ľudia ako vy*.

Ian McEwan ale nie je slovenskému čitateľovi neznámy. Slovenskú prekladovú tvorbu totiž obohatil viacerými titulmi. Spomeňme nasledovné: *Betónová záhrada* (*The Cement Garden*, 1978, preklad Pavel Vilikovský, Petit Press, 2005), *Amsterdam* (1998, preklad Ján Vilikovský, Slovenský spisovateľ, 1999), *Neúprosna láska* (*Enduring Love*, 2000, preklad Adriana Oravcová, Slovenský spisovateľ, 2000), *Pokánie* (*Atonement*, 2001, preklad Oľga Ruppeldtová-Andrášová, Slovenský spisovateľ, 2002), *Na pláži* (*On Chesil Beach*, 2007, preklad Katarína Karovičová, Slovart, 2007), *Operácia Medový motúz* (*Sweet Tooth*, 2012, preklad Jozef

Kot, Ikar, 2013), *Právo na život* (*The Children's Act*, 2014, preklad Katarína Jusková a Jana Kantorová-Báliková, Slovart, 2016), *V orechovej škrupinke* (*Nutshell*, 2017, preklad Katarína Jusková, Slovart, 2017), či už spomínanú knihu *Stroje ako ja a ľudia ako vy*, ktorú takisto prekladala Katarína Jusková a vydal ju Slovart v roku 2020.

Objekt našej dnešnej kritiky vyšiel pod názvom *Šváb* vo vydavateľstve Slovart v roku 2021, ide teda o jedno z najnovších diel. Dielo prekladal Otto Havrila, redakčnú prácu vykonala Anna Šikulová, editorkou bola Darina Zaicová. Spomeňme aj faktografické údaje o prekladateľovi a korektorku.

Otto Havrila sa narodil v roku 1963. Patrí ku skúseným prekladateľom z anglického jazyka, hoci je pôvodne vyštudovaný muzikológ. Prekladu umeleckej literatúry sa venuje už od roku 1990. Z jeho prekladovej činnosti môžeme napríklad spomenúť romány Meira Shaleva (*Štyri hostiny*, *Modrý vrch*, *Chlapec a holubica*, *Moja ruská babka a jej americký vysávač*) či Salmana Rushdieho (*Čarodejnice z Florencie*, *Deti polnoci*), alebo Nicole Krauss (*Dejiny lásky*, *Veľký dom*). Je taktiež niekoľkonásobným laureátom premii Ceny Jána Hollého, ceny Literárneho fondu za umelecký preklad, napríklad za preklady diela Johna Boyneho *Neviditeľné besy srdca* (2019) či Jonathana Safrana Foera *Všetko osvetlené* (2015), alebo Louis de Berniéra *Prach, čo padá zo snov* (2016).

Anna Šikulová je známa a skúsená redaktorka, ale aj prekladateľka z francúzštiny a češtiny. Po vyštudovaní slovenčiny a francúzštiny na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave pracovala vo vydavateľstve Slovenský spisovateľ ako redaktorka literárnej teórie, prekladovej a pôvodnej literatúry. Popri prekladoch sa venovala písaniu recenzií najmä diel detskej literatúry a pôvodnej tvorby. Pracovala v literárnom oddelení Literárneho informačného centra a neskôr ako editorka vo vydavateľstve Ikar. V súčasnosti externe spolupracuje s vydavateľstvami Slovenský spisovateľ, Slovart a Ikar.

Samotné dielo *Šváb* je výraznou politickou satirou zosmiešňujúcou vtedajšiu politickú situáciu v Spojenom kráľovstve, ktorej vtedy dominoval neistý odchod štátu z Európskej únie, bezbrehý populizmus a s ním spojené skratkovité premýšľanie nielen politikov, ale aj verejnosti. Samotný autor diela okolnosti vzniku diela opisuje takýmto spôsobom:

„V dobe, kedy sa národ vnútorne štiepi, ústavné zvyklosti sa ignorujú, parlament nerokuje a vláda koná bez akejkoľvek kontroly, hlavne keď ministri bohapusto klamú, množstvo ľudí sa chce odchodom z Európskej únie bez dohody dostať do ekonomickej katastrofy, a keď extrémisti napádajú príslušníkov polície priamo na Parlamentnom námestí, autor či autorka si musí položiť otázku, čo robí v takejto situácii. Odpoveď je len jedna: písať. Šváb je politická satira starého strihu. Výsmechom sa dá bolesť z tejto situácie liečiť, no nie je to riešenie. No mysle istých politikov a mediálnych magnátov zatemnil cudzí a škaredý duch lahkovážnosti. Títo

ľudia klamú svojich podporovateľov. Otvorene opovrhujú súdmi a vládou zákona. Zrejme chcú prostredníctvom chaosu dosiahnuť svojho konca. Čo sa to do nich dostalo? Predpokladám, že jeden či dva šváby“ (viac informácií pozri www.ianmcewan.com).

Hlavnou postavou novely je Jim Sans, ktorý sa premení z priemernej ničoty na premiéra Spojeného kráľovstva. Za úlohu má len jednu vec: počúvať vôľu ľudu, nehladiac pri tom na nič – ani na partnerov, ani na zákony či ústavné zvyklosti, ani na politických oponentov. Podobnosť s dielom *Premena* od Franza Kafku, kde sa Gregor Samsa premení z obyčajného úradníka na švába, určite nie je náhodná, lež naopak, zámerná a funkčná.

Samotná novela sa pritom má inšpirovať aj najlepším satirickým dielom v britskej literatúre, a to *Gulliverovými cestami* od Jonathana Swifta. McEwan je ale pri písaní diela oproti J. Swiftovi o poznanie triezvejší. J. Swift sa totižto spoliehal na efekt hanby. V Swiftovej fabule by totižto videli mocnári odraz samých seba, zahanbili sa a dali na pokánie. I. McEwan ale dobre vie, že žije v dobe, kedy majú svetové politické špičky amputovaný stud, a preto sa kolkokrát správajú tak, ako sa správajú. Vidíme to či už na Borisovi Johnsonovi či Donaldovi Trumpovi (respektíve ich stvárneniach vo *Švábovi*), takýchto príkladov badáme aj v našom stredoeurópskom priestore nepreberné množstvo. Pre príklady preto naozaj nemusíme chodiť ďaleko. A presne to je ten dôvod, prečo považujeme toto dielo za vhodne vybrané na preklad a uvedenie do nášho prostredia. Uvedené symptómy, teda bezbrehý populizmus, roztrieštenosť spoločnosti, zbytočné rozdúchavanie vášní jej politickými predstaviteľmi, nerešpektovanie zákonov a obchádzanie ústavných zvyklostí či sklony k autoritárstvu sú bohužiaľ celosvetové mémy, s ktorými môže byť oboznámený ne jeden občan či občianka toho či onoho štátu. Preto môže byť *Šváb* univerzálnym výsmechom nehanebnej degradácie politického života a kultúry a čitateľ ľubovoľného prekladu *Švába* už môže s použitím vlastnej imaginatívnosti porovnávať situáciu a správanie Jima Sansa so svojim miestnym populistickým lídrom. Túto možnosť ale v tejto kritike nevyužijeme a necháme ju až čitateľovi, aby si urobil vlastné porovnanie so situáciou v našej domovine, na Slovensku.

Hlavnou snahou švábo-premiéra Jima Sansa je zaviesť v Spojenom kráľovstve reverzný tok peňazí. Zamestnanci by museli platiť za to, že môžu pracovať, firmy by museli vyrábať a utrácať (alebo investovať) peniaze, aby mohli byť ziskové, a zaviedol by sa aj maximálny zostatok na účte, aby sa peniaze rýchlo hýbali na trhu. Vymizla by nezamestnanosť a aj sociálne nerovnosti, keďže by bezdomovci mohli rýchlo zbohatnúť, všetko by bolo krásne, ideálne a každý by bol šťastný. A o tom treba presvedčiť všetkých všetkými možnými spôsobmi. Odvolávaním nepohodlných ministrov, hučaním na sociálnych sieťach, neustálym vyvolávaním chaosu, presvedčaním zahraničných partnerov o geniálnosti vlastnej idey...

Jednoducho všetkým. Len aby sme dosiahli, čo treba. A byť pri tom za hrdinu. Hlavne to posledné si Sans splní vrchovato, keďže si nechá vládou schváliť nový štátny sviatok Deň reverzializmu, ktorý náhodou schválili na druhého januára, kedy má zhodou okolností narodeniny.

Ako si poradil prekladateľ Otto Havrila s politickou fraškou? Vskutku výborne. Prekladový text je plynulý, čítavý, explicitne, no hlavne implicitne naturalizovaný a najmä perfektne štylizovaný a uhladený. Z diela vidno prekladateľovu tendenciu naturalizovať a významovo zoslabovať expresívne výrazy, čo ale nepovažujeme za nevyhnutne zlé. Spolu s korektorkou Annou Šikulovou vytvorili vskutku kvalitne preložené dielo. Použitá bola celá škála výrazových prostriedkov, ktoré vhodne ozvlášťovali text a pritom boli prirodzené a zapadali to výstavby textu. Malo to za následok o niečo väčšiu dĺžku prekladového textu oproti originálu (100 ku 118 stranám), no to nemožno považovať za chybu či výčitku. Uvedme príklady niektorých prekladateľských riešení.

Začneme najprv zvolenými riešeniami, ktoré nejakým spôsobom udomáčkovali daný jav. Vždy takéto riešenie okomentujeme v poznámke.

O1: *He played it safe by making the same sound again, this time on a lower note.* (s. 10)

P1: *Neriskoval a znovu vydal ten istý zvuk, len hlbší.* (s. 20)

Poznámka: Prekladateľ zvolil naturalizáciu, domáci ekvivalent. V slovenčine sa síce už používa fráza „hrať to na istotu“, o ktorej si možno myslieť, že je modernejším výrazom, čo by podporovalo súčasnosť a aktuálnosť originálneho diela. S týmto spojením sme sa stretli ale hlavne v športovej terminológii pri televíznych prenosoch športových podujatí, preto, majú v hlave takúto konotáciu spojenú s touto frázou, oceňujeme prekladateľov výber riešenia. Taktiež sa nazdáваме, že je táto fráza kalk, podobne ako „na konci dňa“ či „majte pekný deň“, čo ešte viac zosilňuje adekvátnosť prekladateľovho výberu.

O2: *A small country far to the west, hilly, rain-sodden, treacherous.* (s. 14)

P2: *Malá krajinka ďaleko na západe, kopcovitá, usmoklená, vierolomná.* (s. 25)

Poznámka: Vernejšie originálu by sme toto slovné spojenie pochopili ako „daždami presiaknutú“, či „premočenú“ krajinu. Slovo „usmoklený“ sa v slovenčine používa najmä vo význame uplakaný (napríklad usmoklené decko), ale v prenesenom význame sa dá toto adjektívum vzťahovať aj na počasie vo význame „upršané“. Prekladateľov individuálny posun v tomto prípade rešpektuje zvolený naturalizačný postup, ktorý preukazuje výrazovú zhodu. Posun sa preto preukázal ako funkčný a my sa s ním stotožňujeme.

O3: *An opinion piece in the Mall was headlined: “Who Put Fire in Jim’s Belly?”* (s. 54)

P3: *Titulok komentára v Daily Mail: Čo vlialo Jimovi do žíl oheň?* (s. 68)

Poznámka: Anglická frazéma „*fire in the belly*“ sa v tlači objavila podľa nájdených zdrojov prvýkrát v roku 1882 a znamená neutíchajúci smäd po moci či sláve, respektíve túžobná snaha dosiahnuť cieľ či vyhrať v nejakej súťaži (podľa www.phrases.co.uk). V politickom kontexte sa používa najmä pri prezidentských kandidátoch, ktorí majú veľké ambície a túžia napriek všetkým prekážkam vyhrať. Slovenská frazéma „vliat' niečo do žíl“ má obdobný význam, prekladateľ teda zvolil významovo zhodné riešenie. V slovenčine ale do žíl môžeme vliať rôzne veci podľa kontextu, napríklad mráz (tak to použila kapela Desmod v piesni *Mráz do žíl*), no častejšie sa leje do žíl oheň (či už pri bozkoch, pri neskorom večernom koncerte, ktorý podporí účastníkov nejakého podujatia v zábave, či pri situáciách, kedy motivuje človeka ísť bezhlavo za daným cieľom).

O4: *The next wave of protesters was 50 yards away.* (s. 7)

P4: *Ďalšia vlna demonštrantov sa valila až o päťdesiat metrov ďalej.* (s. 17)

Poznámka: Hoci je 50 yardov v skutočnosti len 45,72 m, považujeme takúto substitúciu za adekvátnu aj napriek faktickej chybe. Rozdiel 4,3 m nie je taký veľký a pre účely a pochopenie situácie opisovanej v texte nie je relevantný.

V diele sa vo veľkej miere používajú aj expresívne výrazy, ktoré teraz rozoberieme:

O5: *“About the 1922 Committee. The usual **bloody suspects**.”* (s. 13)

P5: *„Ide o Výbor tisícdeväťstodvadsaťdva. Tí istí **tuťmáci a mamlasi** ako vždy.“* (s. 24)

Poznámka: Odhadujeme, že ide o zoslabenie spojené s naturalizáciou. Pravdepodobne by sme pri preklade premýšľali nad niektorým z nasledovných pomenovaní: „hnidopich“, „rýpač“, „otrava“, „osina“ (v zadku). Prekladateľ využil šírku lexiky slovenského jazyka a použil viacnásobné expresívne pomenovanie, ktoré je dokonca synonymné.

O6: *When he opened his unhelpfully lidded eyes, the fly had gone. Blown away. “**Fuck**.”* (s. 14)

P6: *Keď otvoril oči so zbytočnými viečkami, mucha bola preč. Odletela. „**Doriti!**“* (s. 24)

O7: *“**Fuck the lot of them. Gullibly wankers**.”* (s. 16)

P7: *„**Srať na nich! Naivní trulovia**.“* (s. 27)

Poznámka: V obidvoch prípadoch sa slovo „*fuck*“ v preklade významovo zoslabilo. Hoci je riešenie funkčné, premýšľali by sme o využití expresívnejších výrazov. Odrážalo by to podľa nášho názoru možnú realitu, kedy sa politici (oba výroky povedal Jim Sans) napríklad pod vplyvom stresu uchýlia aj k vulgárnym výrazom. Nabáda nás k tomu aj slovo „*wanker*“ v druhej ukážke, ktoré je podľa slovníka vulgarizmus s významom „sráč“, „kokot“, „čurák“. Hoci môžeme polemizovať o existencii, či neexistencii tradície vyjadrovania hrubých nadávok v preklade, stálo by podľa nášho názoru minimálne za zváženie začať na túto tému diskusiu. V niektorých prípadoch by mohlo byť použitie ostrého slovníka namieste.

K nasledujúcim prekladateľským riešeniam ale máme výhrady:

O8: *Breathing heavily through every tube in his body...* (s. 3)

P8: *Stažka dychčiac každou trubičkou v tele...* (s. 13)

N8: *Stažka dychčiac každým pórom v tele...*

Poznámka: Nepochopili sme, či myslel prekladateľ, respektíve autor, každú dýchaciu trubičku či dýchaciu cestu. Zvoleným riešením ostal prekladateľ verný originálu, no my by sme sa ale priklonili k idiómu *dýchať každým pórom tela*, považujeme ho totiž za obsahovo jasnejší, navyše je u používateľov jazyka dostatočne zaužívaný.

O9: *... how a thirty-feet fishing boat could not be detected in a fog ...* (s. 52)

P9: *..., že by moderná fregata hoci aj v hustej hmle nezaregistrovala deväť metrov dlhú rybársku loď.* (s. 67)

N9: *..., že by moderná fregata hoci aj v hustej hmle nezaregistrovala deväťmetrovú rybársku loď.*

Poznámka: Takéto združené pomenovanie nám zaváňa originálom. Aj keď je aj toto prekladateľské riešenie zrozumiteľné a funkčné, priklonili by sme sa skôr k jednoslovnému adjektívu opisujúce dĺžku spomínanej lodi.

O10: *Tonelessly, the interpreter said: (...)* (s. 86)

P10: *Tlmočníčka bezvýrazným hlasom prekladala: (...)* (s. 103)

N10: *Tlmočníčka bezvýznamným hlasom tlmočila: (...)*

Poznámka: Pravdepodobne sa chcel prekladateľ, respektíve korektorka, vyhnúť použitiu dvoch slov s rovnakým koreňovým základom vo vete, no tlmočníci naozaj tlmočia a svoju činnosť nenazývajú prekladom, lež tlmočením. Takéto ponechanie nimi používanej lexiky by mohlo mať aj didaktický účinok na čitateľa, keďže ľudia často nerozlišujú medzi prekladom a tlmočením.

Zhrnúť by sme našu kritiku chceli konštatovaním, že ide o aktuálny autorský počín, ktorý si vydavateľstvo vhodne vybralo. Tiež musíme oceniť skvelý výber kombinácie prekladateľa a korektorky, obaja odvodili výbornú prácu, ktorú bolo v diele poznať. Aj preto môžeme toto dielo odporučiť na čítanie. Ide o útlu, dobre preloženú novelu, ktorá nechtiac reflektuje aj naše súčasné politické dianie. Je ale len na čitateľovi, aby v texte túto reflexiu dekodoval.

4.2 Keď sa politická realita nápadne podobá na literárnu fikciu (kritika prekladu s výraznou operatívnou funkciou)

Predstavte si, že ste bežný tvor. Človek-milión. No jedného dňa znenazdajky podstúpíte obrovskú premenu a stane sa z vás najmocnejšia persóna v štáte. Premiér. Zrejme vám predstavivosť zafungovala, keďže sme mali donedávna takú realitu. A zrejme nevyzradím nič nové, keď poviem, že v takejto situácii nie sme sami. Stačí sa pozrieť na susedov v našom stredoeurópskom priestore, alebo aj na tie krajiny, ku ktorým sa bežne upínáme, napríklad k takému Spojenému kráľovstvu či Spojeným štátom americkým. Čo v takejto dobe môže robiť literatúra, teda jej autori? Písať, nič iné. Tak sa zachoval aj autor knihy *Šváb* Ian McEwan.

O knihe sa vyjadril na svojej stránke nasledujúcimi slovami: „*V dobe, kedy sa národ vnútorne štiepi, ústavné zvyklosti sa ignorujú, parlament nerokuje a vláda koná bez akejkoľvek kontroly, hlavne keď ministri bohapusto klamú, množstvo ľudí sa chce odchodom z Európskej 44 únie bez dohody dostať do ekonomickej katastrofy, a keď extrémisti napádajú príslušníkov polície priamo na Parlamentnom námestí, autor či autorka si musí položiť otázku, čo robiť v takejto situácii. Odpoveď je len jedna: písať. Šváb je politická satira starého strihu. Výsmechom sa dá bolesť z tejto situácie liečiť, no nie je to riešenie. No mysle istých politikov a mediálnych magnátov zatemnil cudzí a škaredý duch ľahkovážnosti. Títo ľudia klamú svojich podporovateľov. Otvorene opovrhujú súdmi a vládou zákona. Zrejme chcú prostredníctvom chaosu dosiahnuť svojho konca. Čo sa to do nich dostalo? Predpokladám, že jeden či dva šváby“ (viac informácií pozri www.ianmcewan.com).*

Britský autor Ian McEwan ale nie je slovenským čitateľom neznámy. Narodil sa v roku 1948 v anglickom meste Aldershot a je vyštudovaný anglista. Okrem akademickej kariéry je činným spisovateľom (aj detskej literatúry) a scenáristom. Aktívnym spisovateľom je od sedemdesiatych rokov minulého storočia. Kniha *Šváb* vyšla v anglickom origináli pod názvom *The Cockroach* vo vydavateľstve Jonathan Cape v roku 2019, v slovenskom preklade ju v tomto roku vydalo vydavateľstvo Sloart, pričom ide už o desiatu autorovu knihu vydanú v slovenskom preklade. Z predchádzajúcich spomeňme napríklad *Stroje ako ja a ľudia ako vy* (vydal opätovne Sloart v roku 2020 v preklade Kataríny Juskovej), *Právo na ži-*

vot (v preklade dvojice Katarína Jusková a Jana Kantorová-Báliková, vydal Slovart v roku 2016) či dielo *Betónová záhrada*, ktoré prekladal spisovateľ Pavel Vilikovský (vydal Petit Press v roku 2005).

Švába prekladal skúsený prekladateľ Otto Havrila, korektorsky mu sekundovala Anna Šikulová, editorka bola Darina Zaicová. Havrila, hoci je vyštudovaný muzikológ, prekladá umeleckú literatúru od deväťdesiatych rokov. Preložil napríklad romány Meira Shaleva (*Štyri hostiny*, *Modrý vrch*, *Chlapec a holubica*) či Nicole Krauss (*Dejiny lásky*, *Veľký dom*). Za iné preklady sa stal viacnásobným laureátom cien Ceny Jána Hollého, ktorú za umelecký preklad udeľuje Literárny fond. Anna Šikulová je takisto skúsená redaktorka, ktorá sa taktiež venuje prekladu z francúzštiny a češtiny. Okrem redakčnej práce a prekladov sa venovala aj písaniu recenzií detskej literatúry a pôvodnej tvorby.

Útla novela sa veľmi ostro a satiricky vyrovnáva s najaktuálnejšou politickou situáciou v Spojenom kráľovstve, ktorá bola veľmi nestabilná v dôsledku (ne)schopnosti britských politických špičiek podľa záväzkov z referenda opustiť Európsku úniu.

Hlavná postava, Jim Sans, sa z priemernej ničoty za noc premení na premiéra Spojeného kráľovstva. Pričom má za úlohu jediná vec: bezvýhradne počúvať vôľu ľudu a ísť si za svojim, nech to stojí, čo to stojí. Aj napriek ústavným zvyklostiam, zákonom či bežnému chodu života. Sans podľahne čaru svojej všemohúcnosti a sily, ktorú mu dodáva úrad. A potom to dopadá zhruba tak, ako to vidíme v realite. Sans vyhadzuje politických partnerov za nedostatočné prítakávanie s jeho grandióznymi nápádmi, obdivuje svojho amerického kolegu Archieho Tuppera za skvelú komunikáciu na Twitteri a celý svet presvedča o geniálnosti vlastných nápádov.

Kniha *Švába* sa ale nápadne podobá na dve staršie knihy, pričom obe podobnosti sú zámerné a funkčné. Prvá, hneď v úvode, je podobnosť s Kafkovou *Premenou*, kde sa Gregor Samsa premení z úradníka na švába. Ďalej si dielo berie to najlepšie z britskej politickej satiry, a teda z diela *Gulliverove cesty* od Jonathana Swifta, hoci je McEwan v očakávaniach o dosť realistickejší. Swift v 18. storočí spoliehal na efekt studu, teda že sa ľudia spoznajú v literárnej fikcii, zahanbia sa a možno aj zmenia. McEwan ale dobre vie, že stud majú terazšie politické špičky amputovaný.

Ako si poradil prekladateľ Otto Havrila s takouto politickou fraškou? Vskutku výborne. Preklad *Švába* je plynulý a čítavý a hlavne je v ňom vidno uhladená a krásne štylizovaná slovenčina, čo je zásluha dobre vybranej dvojice prekladateľa a korektorky. Dobre využili bohatstvo slovnej zásoby, ktorú v slovenskom jazyku máme, čím nenúteným spôsobom ozvlášťovali text a prispeli tak k jeho čitateľnosti.

Na niektoré príklady si teraz posvietime. Začneme tými, kde autor zvolil metódu udomácnovania vybraných jazykových či kultúrnych reálií do slovenského kultúrneho prostredia:

O1: *He played it safe by making the same sound again, this time on a lower note.* (s. 10)

P1: *Neriskoval a znovu vydal ten istý zvuk, len hlbší.* (s. 20)

Poznámka: Prekladateľ zvolil domáci ekvivalent. V slovenčine už síce používame frázu „hrať to na istotu“, ktorú môžeme považovať za súčasnú, a teda jej použitie by podporilo aktuálnosť originálneho diela. No táto fráza je kalk, čiže doslovný preklad z cudzieho jazyka, podobne ako „na konci dňa“ či „majte pekný deň“, ktoré v slovenskom prejave neznejú veľmi pekne a navyše sa nemusia hneď odhaliť ich význam, preto kvitujem prekladateľov výber slovesa neriskovať.

O2: *A small country far to the west, hilly, rain-sodden, treacherous.* (s. 14)

P2: *Malá krajinka ďaleko na západe, kopcovitá, usmoklená, vierolomná.* (s. 25)

Poznámka: Slovo usmoklený sa v slovenčine používa najmä vo význame uplakávaný (napríklad usmoklené decko), ale v prenesenom význame môžeme toto prídavné meno vztiahnuť aj na počasie vo význame upršané. Opätovne kvitujeme pekný výber z bohatej slovnej zásoby slovenského jazyka.

O3: *An opinion piece in the Mall was headlined: “Who Put Fire in Jim’s Belly?”* (s. 54)

P3: *Titulok komentára v Daily Mail: Čo vlialo Jimovi do žíl oheň?* (s. 68)

Poznámka: Anglická frazéma „fire in the belly“ sa v tlači objavila podľa nájdených zdrojov prvýkrát v roku 1882 a znamená neutíchajúci smäd po moci či sláve, respektíve túžobná snaha dosiahnuť cieľ či vyhrať v nejakej súťaži (podľa www.phrases.co.uk). V politickom kontexte sa používa najmä pri prezidentských kandidátoch, ktorí majú veľké ambície a túžia napriek všetkým prekážkam vyhrať. Slovenská frazéma vliať niečo do žíl má obdobný význam, prekladateľ teda zvolil významovo zhodné riešenie. V slovenčine ale do žíl môžeme vliať rôzne veci podľa kontextu, napríklad mráz (tak to použila kapela Desmod v piesni *Mráz do žíl*), no častejšie sa leje do žíl oheň (či už pri bozkoch *Anny zo Zeleného domu*, pri neskorom večernom koncerte, ktorý podporí účastníkov nejakého podujatia v zábave, či pri situáciách, kedy motivuje človeka ísť bezhlavo za daným cieľom).

V diele sa ojedinele vyskytnú aj expresívne výrazy. Pozrime sa teraz na ne:

O4: *“About the 1922 Committee. The usual bloody suspects.”* (s. 13)

P4: *„Ide o Výbor tisícdeväťstodvadsaťdva. Tí istí tučmáci a mamlasi ako vždy.“* (s. 24)

Poznámka: Pravdepodobne by sme pri preklade premýšľali nad niektorým z nasledovných pomenovaní: hnidopich, rýpač, otrava, osina (v zadku). Prekladateľ sa v tomto prípade priklonil k zoslabeniu expresívneho výrazu, pričom využil šírku slovnjej zásoby slovenského jazyka a použil viacslonné expresívne pomenovanie.

O5: *When he opened his unhelpfully lidded eyes, the fly had gone. Blown away. "Fuck."* (s. 14)

P5: *Keď otvoril oči so zbytočnými viečkami, mucha bola preč. Odletela. „Doriti!“* (s. 24)

O6: *"Fuck the lot of them. Gullibly wankers."* (s. 16)

P6: *„Srať na nich! Naivní trulovia.“* (s. 27)

Poznámka: V obidvoch prípadoch prekladateľ slovo *fuck* významovo zoslabil. Hoci je riešenie namieste a reprezentuje tradičné slovenské teoretické premýšľanie o preklade, na tomto mieste by sme premýšľali o využití expresívnejších výrazov. Odrážalo by to podľa nášho názoru možnú realitu, kedy sa politici (oba výroky povedal Jim Sans) napríklad pod vplyvom stresu uchýlia aj k vulgárnym výrazom. K vyjadreniu takéhoto názoru nás nabáda aj slovo *wanker* v druhej ukážke, ktoré je podľa slovníka vulgarizmus s významom *sr*č, k*k*t, č*r*k*. Hoci môžeme polemizovať o explicitnom zobrazení hrubých nadávok v preklade, stálo by podľa nášho názoru minimálne za zváženie začať na túto tému diskusiu. V niektorých prípadoch by mohlo byť použitie ostrého slovníka namieste.

Aby sme ale zachovali objektivitu, uvedieme aspoň jednu výhradu, ktorú sme v preklade našli:

O7: *Tonelessly, the interpreter said: (...)* (s. 86)

P7: *Tlmočníčka bezvýrazným hlasom prekladala: (...)* (s. 103)

N7: *Tlmočníčka bezvýznamným hlasom tlmočila: (...)*

Poznámka: Prekladatelia prekladajú na papieri, tlmočníci tlmočia ústne prejav. Samotní tlmočníci a tlmočnice svoju činnosť nikdy nenazývajú prekladom, ale tlmočením. Nepleťte si to, prosím. Ide o rozdielne činnosti. A prekladatelia a tlmočníci bývajú na takéto omyly hákliví.

Takéto malé výhrady ale môže pozorné oko mať voči každému prekladovému dielu aj napriek ďalšiemu, redaktorskému páru očí. Nejde tu ale o kritizovanie pre kritiku samotnú, to je škaredé a samoúčelné. Dôraz kladieme na to, aby sme sa rozprávali o príjemných veciach, medzi ktoré literatúra patrí. Aby sme diskutovali o literatúre a zároveň ju čítali a boli tak kultúrne aktívne tvory aj napriek negatívnym externým faktorom.

Novela je veľmi aktuálna, skvele vypointovaná, ako aj iné autorove diela, no hlavne kvalitne preložená, a preto je ju potešenie čítať. Hoci pôvodne vypovedá o britskej politickej situácii, stotožniť sa s ňou môžu aj slovenskí čitatelia a čitateľky. Je ale len na nich, aby si Sansovu situáciu porovnali so situáciou v našej domovine, na Slovensku.

4 ZHRNUTIE VYSKÚMANÝCH VÝSLEDKOV

Zodpovedaním čiastkových otázok sformulovaných v metodickej časti teraz skúsime obe sformulované kritiky prekladu porovnať.

Explicitný rozdiel medzi jednou a druhou kritikou je ich rozsah. Kritika prekladu s postulatívnu funkciou má rozsah približne 6,7 normostrany, pričom kritika s operatívnu funkciou má rozsah len 2,9 normostrany. Túto diskrepanciu si vysvetľujeme práve rozdielnym zamierením oboch kritik. Pri kritike určenej najmä prekladateľovi a prekladateľskej obci považujeme obsažnosť za náležitú. Keďže kritika prekladu má vo svojej funkcii aj komentovať či korigovať translátologické teórie a pulzovať tak súčasný výskum, nemôže splniť takéto funkcie pri obmedzenom rozsahu. Má preto mať dostatočne široký priestor na okomentovanie všetkých patričných náležitostí o pôvodine a jej situácii, ako aj o preklade a jeho situácii a, samozrejme, aj na náležité zhodnotenie prekladu. Druhá kritika prekladu slúži najmä čitateľom, pre ktorých nebude komentovanie translátologických teórií veľmi relevantné, preto si môže dovoliť vynechať informácie tohto charakteru. Zároveň musí kritik brať ohľad na médium, v ktorom sa má daná kritika uverejniť, a tomu prispôbiť hlavne rozsah. Mal by na relatívne menšom priestore povedať podstatné informácie a zároveň neskĺznuť do vyloženej povrchnosti či odbitia práve časti venovanej kvalite prekladu a osobnosti prekladateľa, aby nedegradovala do obyčajnejšej formy literárnej recenzie. Implicitne s rozsahom súvisí aj voľba jazykových prostriedkov a precízna štylizácia danej kritiky.

Z týchto rozdielov vieme sformulovať výhody a nevýhody jednej či druhej formy prekladovej kritiky. Medzi nesporné výhody kritiky prekladu s postulatívnu funkciou patrí rozsah. Ten nie je nevyhnutne obmedzený, takáto kritika môže byť obsažná. Takýto rozsah kritika prekladu s operatívnu formou nemôže mať. V jej prípade závisí rozsah od čitateľovej pozornosti, keďže má v súčasnej dobe neobmedzenú konkurenciu v podobe iného obsahu, ktorý môže konzumovať. Rovnako môže byť obmedzením aj zadanie či požiadavky vydavateľa danej kritiky prekladu.

Medzi ďalšie výhody postulatívnej prekladovej kritiky zaraďujeme úplnú slobodu vo výbere problému v kritizovanom diele. Nespochybnujeme týmto kritikovu slobodu vo formulovaní vlastných myšlienok. Narážame skôr na to, že

v súčasnej situácii, kedy sa operatívna kritika prekladu nevyskytuje v relevantných médiách, nepovažujeme za vhodné rozoberať s tzv. laickými čitateľmi hneď sprvu závažné translátologické problémy, za optimálne považujeme sa k nim „prepísať“.

Týmto sa premostíme k výhodám operatívnej kritiky prekladu. Ako prvú uvedieme popularizovanie prekladateľského procesu, jeho náročnosti a tiež ocenenie prekladateľovej práce. Ďalšou výhodou môže byť precvičovanie štylistických schopností kritika, keďže bude musieť vlastné myšlienky formulovať spôsobom zrozumiteľným širšiemu okruhu čitateľov. Medzi výhody musíme zaradiť aj spomínanú pulzujúcu funkciu kritiky prekladu. Písaním takejto kritiky sa podnieti diskusia o literatúre a o tom diele, o čom sa nazdávame, že môže pomôcť knižnému trhu ako celku, či už ocenením kvalít daných aktérov na trhu, alebo prípadnou purifikáciou trhu.

Vyjadriť pravdepodobnosť recepcie kritiky čitateľskou obcou je pomerne náročné, keďže momentálne nevieme o relevantnom médiu, ktoré by pravidelne ponúkalo čitateľom takýto obsah.

Pozrime sa ešte aj na časové obmedzenia. V našom prípade, kedy sme napísali najprv postulatívnu a až potom operatívnu kritiku prekladu, nevieme objektívne posúdiť časovú náročnosť napísania jednej či druhej kritiky. Nazdávame sa ale, že môže byť časovo menej náročné napísať operatívnu kritiku prekladu vzhľadom na jej menší rozsah.

ZÁVER

Naším zámerom v tomto prípade nie je kritizovať pre kritiku samotnú, to považujeme za chybné a samoúčelné. Prekladovú kritiku vnímame ako úprimné hľadanie kvality v širokej knižnej ponuke a ako slobodný priestor na diskusiu o literárnom i prekladovom svete. Uznávame, že sme sa pri formulácii našich kritik v tomto príspevku držali tradičných slovenských kritických postupov. Do budúca odporúčame kritikom prekladu prehodnotiť doterajšie zvyklosti pri písaní prekladových kritik. Napriek tomu dúfame, že naša snaha bude mať podobne ako prekladová kritika pulzujúcu funkciu a podnieti niekoho k diskusii o danej problematike alebo bude aspoň podnetom k súčasnej kritickej praxi.

PRAMENE

MCEWAN, Ian. *The Cockroach*. Londýn: Jonathan Cape, 2019, 100 pp. ISBN 978-1-529-11292-4.

MCEWAN, Ian. Šváb. Bratislava: Slovart, 2021, 118 s. ISBN 978-80-556-4592-6.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

- Isabart. *Anna Blahová Šikulová* [online]. Kostelec nad Černými lesy: Abart [cit. 2021-04-28]. Dostupné na: <https://cs.isabart.org/person/150646>.
- BARBORÍK, V., et al., 2019. *Kritická ročenka 2018. Antológia súčasnej literárnej kritiky*. Bratislava: Literárne informačné centrum, 174 s. ISBN 978-80-8119-122-0.
- BARBORÍK, V., et al., 2020. *Kritická ročenka 2019. Antológia súčasnej literárnej kritiky*. Bratislava: Literárne informačné centrum, 173 s. ISBN 978-80-811-913-12.
- BERNKOPFOVÁ, L. 1985. Prekladateľské a redaktorské zúfalstvo? In: *Revue svetovej literatúry*. 21 (1), s. 180-181.
- Ian McEwan. *Cockroach* [online]. London: Ian McEwan [cit. 2021-04-28]. Dostupné na: <http://www.ianmcewan.com/books/cockroach.html>.
- Phrases. *Fire in the belly* [online]. Phrases [cit. 2021-05-06]. Dostupné na: https://www.phrases.org.uk/bulletin_board/19/messages/910.html.
- HOCHÉL, B. 1990. *Preklad ako komunikácia*. Bratislava: Slovenský spisovateľ, 148 s. ISBN 80-220-0003-5.
- CHMEL, R. 1991. *Dejiny slovenskej literárnej kritiky*. Bratislava: Tatran, 423 s. ISBN 80-222-0266-5.
- The Guardian. *Ian McEwan announces surprise Brexit satire, The Cockroach* [online]. London: The Guardian, 12. 9. 2019 [cit. 2021-04-28]. Dostupné na: <https://www.theguardian.com/books/2019/sep/12/ian-mcewan-announces-surprise-brexit-satire-the-cockroach>.
- LAŠ, M. 2019. *Kritika umeleckého prekladu na Slovensku včera a dnes*. Banská Bystrica: Belianum, 167 s. ISBN 978-80-557-1634-3.
- Tlačová agentúra Slovenskej republiky. *Literárny fond cenil najlepšie slovenské preklady* [online]. Bratislava: Tlačová agentúra Slovenskej republiky, 24. 6. 2020 [cit. 2021-04-28]. Dostupné na: <https://www.teraz.sk/slovensko/lf-ocnil-najlepsie-umelecke-preklady/476062-clanok.html>.
- Vydavateľstvo Slovart. *Otto Havrila* [online]. Bratislava: Slovart [cit. 2021-04-28]. Dostupné z: <https://www.vydavatelstvoartforum.sk/sk/autori/otto-havrila/>.
- POPOVIČ, A. 1975. *Teória umeleckého prekladu. Aspekty textu a literárnej metakomunikácie*. Bratislava: Tatran, 293 s.
- Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV. *Slovníkový portál Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV* [online]. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV [cit. 2021-05-06]. Dostupné na: <https://slovník.juls.savba.sk/>.
- The Guardian. *The Cockroach by Ian McEwan review – a Brexit farce with legs* [online]. London: The Guardian, 7. 10. 2019 [cit. 2021-04-28]. Dostupné na: <https://www.theguardian.com/books/2019/oct/07/the-cockroach-ian-mcewan-review>.
- The Guardian. *The Cockroach by Ian McEwan review – bug's eye view of Brexit* [online]. London: The Guardian, 26. 9. 2019 [cit. 2021-04-28]. Dostupné na: <https://www.theguardian.com/books/2019/sep/26/the-cockroach-ian-mcewan-review>.

theguardian.com/books/2019/sep/26/the-cockroach-ian-mcewan-review-sam-leith.

RESUMÉ

The article discussed the possibilities of writing a translation critique whose target audience would be the so-called lay readers, i.e. readers without a background in translation studies. It was based on the thesis of the same name, defended in June 2021. After analysing and synthesising the theoretical background of Slovak translatology, the thesis in the experimental part was devoted to the writing of this type of translation criticism with appropriate commentary and recommendations for critical practice. The result was two separate translation critiques, one with a distinctly postulative function, and the other with an operative one. These were compared and analysed against each other. Both dealt with *The Cockroach* written by the British author Ian McEwan.

◆◆◆

Šimon Kotvas
Karvašova 16
909 01 Skalica
simon.kotvas@protonmail.com